Ч. 63 (13.012). Львів, середа 23. березня 1932. Пркхтома оплата заплачона ряжалтем. Рік LIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. перед полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 14·00 „
Піврічно 28·00 „
Річно 56·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Австрії і Франції, Голяндії, Бельгії 30 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол. Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 36 ч. к., Румунії 150 лей. Болгарії 7·50 зол. Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

До насвітлення одної порушеної справи.

Відгомін рішення Ради Амбасадорів з 14. III. 1923.

Ревеляції польського дипльомата гр. Станіслава Лося з останнього часу про українську та польську політику до 1923. р., себто до часу рішення Ради Амбасадорів з 14. III. 1923 р., викликали відгомін у нашій пресі. При тому піднеслися голоси, що тут повинні прийти до слова ті наші діячі, які в тих часах відгравали відповідальну ролю в українській політиці за кордоном. Ці односторонні ревеляції польського дипльомата про ті шляхи, якими припечатували в 1923 р. долю Галицької Землі в Парижі, спричинили нові легенди в політичних кругах нашого громадянства про події в тих часах, що мали відбуватись далеко від нашої Батьківщини, — хоча ті часи не такі дуже давні, а дотичні події були нераз пояснювані у нас і не повинні так скоро вийти з памяти політичних діячів у краю, які були не тільки втаємничені, але також співдільні в ріжних наших політ. потягненнях.

Тому уважаю моїм громадянським обовязком дещо пригадати з тих подій, щоби припинити поширювання ще більшого розєднання політичних думок поміж нами, бож воно відновлює тільки боротьбу своїх проти своїх і є для нашої справи незвичайно шкідне.

Нагадую день 7. вересня 1921 р., на підставі моїх записаних спогадів у Відні. Тоді приїхав був до Відня видатний львівський українець та передав там президентові Національної Ради З. У. Н. Р. д-рові Евгенові Петрушевичеві польські пропозиції щодо Східної Галичини. Про ці пропозиції з польського боку розповів мені другого дня президент д-р Евген Петрушевич, бо тільки йому переказав їх той львівський українець і запитував, чи він уважає за вказане відбути конференцію з прибувшим до Відня польським дипльоматом чи політиком, щоби від нього почути ті пропозиції та їх розважити. На це президент Петрушевич заявився рішучо відмовно і не приймив того польського політика та заборонив усім товаришам з закордонного центру у Відні вести якінебудь переговори з тим добродієм.

Цю засадничо негативну відповідь през. д-ра Евгена Петрушевича представив гр. Лось у своїй ревеляції так, що д-р Евген Петрушевич, „замість скористати з предложеної йому, небувалої просто в історії нагоди, відповів, що він, мовляв, некомпетентний у цій справі, бо суверенність над Східною Галичиною належить до великих держав..."

Отсю відповідь д-ра Евгена Петрушевича переказує гр. Лось зовсім невірно, — що відразу кидається в очі, бо він сам пише: „Що тоді було реальне, то автономія чотирьох бодай воєвідств з мішаним польсько-українським населенням. Така угода з польського становища мала тоді в 1921 р. своє значіння..."

З цього вже виходить, що той польський дипльомат, виходячи зі становища польської державної рації, хотів при помочі видатного львівського українця зєднати през. Петрушевича до польсько-української автономічної угоди в Польщі, — що було би негайно сигналізоване в Парижі як залагодження міжнародного польсько-українського питання з визнанням нами суверенности Польщі, — коли великі держави антанти мали вирішувати суверенність Галицької Землі, по думці Сан-Жерменського договору.

Отже запитуюсь, чи міг през. Петрушевич піти цим шляхом проти волі краю, котрий дав йому мандат заступати за кордоном безумовно домагання суверенности Східної Галичини, та чи не був би його тоді напятнував край на вічні часи зрадником свого народу за добровільне зречення державної суверенности?!..

А далі през. Петрушевич виразно відповів тому видатному львівському українцеві, що як наш край погоджується на те, щоби вести переговори на основі автономії Галицької Землі від Польщею, то нехай вибере делегацію уповажнену до переговорів і вишле її за кордон, а він тоді зложить свій мандат і передасть в руки тієї делегації дальше ведення справи Східньої Галичини.

Та минали дні і місяці, а наші організації в краю своєї первісної постанови не змінили і ніякої делегації не вислали...

А вкінці рішення Конференції Амбасадорів у справі границь Польщі з 15. III. 1923 ствердило, „що Польща признала, що дотично східної части Галичини етнографічні умовини конечно вимагають автономічного устрою..."

Таким чином прийшла саме та небувала в історії нагода, як сказав гр. Лось у своїй ревеляції, і вона припечатала долю Галицької Землі... І що ж? Чи треба ще джерельних матеріялів?.. Видно діло!

Отсе коротке насвітлення події польської інтервенції при помочі видатного львівського українця у Відні в 1921 р. В цій справі аналіза є зовсім проста.

Д-р Кость Левицький.

Українська мова у волинських школах.

II.

Те, чого не мала відваги сказати Кураторія, сказав за неї таки наш землячок, Андрій Демидюк (Дз. Уж. Нр. 2 і 3, 1930 р. — у неурядовій частині). „Виясиюємо це — пише він — з одної сторони розвитком польської кольонізації на східних теренах (рільні осади, ремісники, урядовці), з другої сторони знову тим, що жиди та почасти українське населення висказалися за польською школою, до якої посилають своїх дітей (Введення плебісциту законом з 1924)."

Ці слова такі далекі від правди, як небо від землі. По-перше польське населення, не зважаючи на кольонізацію, ще й досі не перейшло на Волині 17%.[1]) По-друге як узяти навіть поляків разом із жидами, то належалосяб їм усього 24% усіх шкіл, себто в 1927/28 шк. р. повинно би їм було припасти теоретично разом 286 шкіл, замість 742! По-третє: при переводжуванні мовних плебісцитів, на основі яких уводили в школах викладову мову, діялися ріжні зловживання, головно польського вчительства та всяких інших органів.[2]) Описами тих зловживань була свого часу переповнена наша преса. Покликуватися на висліди цих плебісцитів, осягнені ріжними штучками, з яких найделікатнішими були штучки в роді: „Як хочете мати школу — підпишіться!", „Як хочете, щоби в школі учили також польської мови..." і т. д. — може дійсно хіба тільки землячок малорос...

Тепер гляньмо, як мається справа з українською мовою в істнуючих школах. У 32% усіх шкіл української мови цілком нема, в 31% усіх шкіл істнує вона тільки як обовязковий, або необовязковий предмет, а тільки в 35% усіх шкіл (утракв. школи) ведеться навчання українською мовою української мови та деяких предметів[3]), а саме: релігії, природи, рахунків від першого відділу до третього включно (в одноклясівці тільки до другого включно) та: рисунків у 7-кл. школі від IV—VII відд., у 6—5—4-кл. школі від III—VII відд., у 3-кл. школі від V—VII відд., у 2-кл. школі від IV—V відд., у 1-кл. школі від III—IV відд.; робіт у 7—6-кл. школі від I—III відд., у 5-кл. школі від I—IV відд., у 4-кл. школі від I—II відд., у 3-кл. школі від I—IV відд., у 1-кл. школі від I—II відд.; співу у 7-кл. школі від I—IV відд., у 6—5-кл. школі від I—III відд., у 4-кл. школі від I—IV відд., у 3-кл. школі від II—VII відд., у 2-кл. школі від II—V відд., у 1-кл. школі від I—II відд.; руханки в 5-кл. школі від I—II відд., в 4-кл. школі від I—IV відд., в 3-кл. школі від I—IV відд., в 1-кл. школі від I—II відд.

Загалом в утраквістичних школах передбачено 49.38% усіх годин на польський виклад, 49% на український виклад і 1.62% на навчання чужих мов (німецької, франц. і т. д.). У польських школах із українською мовою як обовязковим предметом призначено на навчання української мови 18.14% усіх годин, в українських школах на український виклад 72.43% усіх годин. Який процент усіх годин призначений на українську мову в польських школах із українською мовою як надобовязковим предметом, не можемо сказати. В таких школах, по думці обіжника Мін. Освіти з дня 5. I. 1927 р. творять спеціяльні групи (1—2—3 відділи разом) для навчання української мови із тих дітей, яких батьки висказали відповідне бажання. Для кожної такої групи призначують три надчисельні години в тиждень.

III.

Замість вести полеміку про те, чи стан цей справедливий, чи ні, — роздивімся краще, як дійсно переводиться те навчання в українській мові у вище означених рамах. Очевидно, щоби совісно відповісти на це питання, мусимо знати дві кардинальні речі: хто вчить і як учить?

Тому, що досі ще не оголошено статистичних даних із 1928/29, 1929/30, 1930/31 і 1931/32 шкільних років(!), покористуємося звідомленням Кураторії з 1928 року,[4]) з якого бачимо, що в 1927/28 шк. році у волинській шк. окрузі вчило 2.213 (1115 муж., 1048 жін.) учителів, із чого було:

українців — 536, поляків — 1535, росіян — 79, чехів — 21, білорусів — 4, німців — 9, жидів — 28, інших — 1. З них мають: вищі студії — 23, виділ. іспити — 89, семінар. матуру — 705, доповнюючі свідоцтва для чинних, з неквал. — 826, часово кваліфік. — 247, кваліфіку — 82, кваліфік. до навч. рел. — 30, некваліфікован. 210.

Дві рубрики тут переважають: у першому зіставленні скількість поляків (69.36%) і в другому скількість тих, що доповнили свою освіту на ріжних вакаційних курсах (826+247=1073 =48%) та тих, що не мають ніяких кваліфікацій (210 = 9.48%). Отже направду в 1927/28 році (та й тепер ще!) займало на Волині вчительські становища 1073 людей без відповідних кваліфікацій (вакаційні курси — формальність собі була!) плюс 210, разом 1.283, себто кругло 58%!

Щоб мати приблизний образ скількости вчительства на Волині під цю пору, ми завдали собі труду й перечислили з уряд. дневника волинської шк. кураторії за 1928/29, 1929/30, 1930/31 та 1931/32 шк. роки всіх іменованих і звільнених учителів. Загалом принято за той час 900 нових сил, звільнено 310 (до звільнених зачислили ми також 15, які померли). Як додамо нових учителів до числа з 1927/28 р. та віднімемо звільнених, одержимо приблизне число теперішнього волинського вчительства: 2.803. (2.213+900=3.113, 3.113—310=2.803).

Не можемо докладно ствердити, як ділиться нове вчительство по національності, та не помилимося мабуть, як число нових українців обмежимо до сотні, досі вже добре покарбованої звільненнями. Як візьмемо ще те під увагу, що давнє число українського вчительства (536) зменшилося також через звільнення (головно з браку кваліфікацій: загалом звільнено з цієї причини понад 130 учителів), то прийдемо до переконання, що число українського вчительства або цілком не піднеслося, або дійшло найвище до шости сотень. Про зріст учителів росіян, чехів, німців, білорусів та ін. не пожко-

---

[1]) Najważniejsze wiad. o Polsce. Wyd. Min. W. R. i O. P. 1930.

[2]) Відомий факт, що в дубенському й інших повітах, деякі вчителі перериваючи в часі неконечного плебісциту навчання, замикали школи й підчинали їх годі, всі селяни підписали відповідні декларації і т. д.

[3]) Dz. Urz. O. S. W. Nr. 5. 1930 p.

[4]) Dz. U. K. O. S. W. Nr 10. 1928 p.

диться взагалі говрити, отже все збільшення спірається головно на прирості польського вчительства, яке сьогодня далеко вже перейшло поза 2.000.

З цього приводу не скривають своєї радости вищі шкільні чинники. „Порівнуючи зіставлення шкіл по мові навчання з таким зіставленням учительства по національності, — читаємо в уряд. Днев. Вол. Кураторії, — бачимо, що справа виховання молоді в дусі польської державности спочиває переважно в руках учительства польської національности, яке обняло посади не тільки в школах із польською мовою навчання, але також у школах з українською мовою як предметом та в школах утраквістичних“.*) Від себе можемо ще додати: навіть у тих пятьох українських школах, які досі існують, учать у 50% учителі-поляки! К. П.

(Продовж. буде).

*) Dzien. Urz. Kur. O. S. W. Nr. 4, 1930

•

Справлення помилок. У першій частині цієї статті зайшло кілька прикрих помилок, а саме: У третьому уступі подано, що дітей з рідною мовою російською (4.493) є 1.5 проц., білоруською (517) — 1.5 проц., литовською (361) — 1.5 проц. і іншими (1.762) — теж 1.5 проц. Тимчасом всі ті діти разом дають 1.5 проц. — Зараз у черговім, четвертім уступі подано помилково, що 70 проц. українських дітей має 3 школи — замісць 5, а дальше подано, що 15 проц. польських дітей має 722 школи — замісць 742.

Українська справа в анґлійськім парляменті.

Виконання зобовязань щодо автономії.

У понеділок, дня 14 ц. м. поставив посол Рис Дж. Дейвис запит до секретаря закордонних справ у справі автономії українських земель під Польщею. Він звернув увагу міністра Саймона на факт, що Конференція Амбасадорів з дня 15 березня 1923 р. вирішила приналежність Східної Галичини до Польщі під тою умовою, що Східна Галичина дістане автономію. Також польський сойм рішив дня 22 вересня 1922 закон про автономію, але цей закон досі не ввійшов в життя. Тому питає пос. Дейвіс, чи „Уряд Його Королівської Милості поробив які заходи в тій справі, або чи задумує він їх поробити перед польським урядом і звернути йому увагу на необхідність виповнити ці зобовязання“.

Сер Джон Саймон, секретар закордонних справ відповів: „Мушу повторити те, що вже раніше сказав попередній секретар закордонних справ, п. Гендерсон дня 29 квітня 1931 року, що можна мати деякі сумніви щодо точности, про яку згадується в першій частині запиту (щодо виконання зобовязань). Рівночасно треба зазначити, що уряд Його Королівської Милості, як один із тих, що рішали на Конференції Амбасадорів, самозрозуміло, буде живо стежити й надалі за адміністрацією, яку заведено в Східній Галичині. Але не вважаю, щоб у нинішних обставинах було тепер вказане робити офіціяльні заходи в згаданій справі“.

Посол Рис Дж. Дейвіс: „Чи можемо сподіватися, що справу посувається вперед по лінії, як це ми собі бажаємо, чи може вона застрягла на мертвій точці?“

Сер Джон Саймон: „Ні, на цю справу ми звертаємо увагу“.

На шляху німецько-французького порозуміння?

Справа Данціґа.

БЕРЛІН, 21. III. ПАТ. Берлінський митрополит Шрайбер в гутірці з представником „Петіт Журналь“ висловився, що добачує потребу німецько-французького порозуміння й додав: „Працюю з усіх сил, щоби наблизити Німеччину й Польщу. Ми сусіди, тому треба жити у згоді. Лишається справа Данціґа, дуже прикра для німецьких почувань. Польща потребує пристані, але чи не можна знайти розвязку, яка не подразнюючи інтересів довела би до спокою? Це моє найгарячіше бажання“.

За введення автономії.

Український Союз Демократичних Клюбів стейту Ню Йорк переслав до Ліґи Народів і урядів чотирьох держав петицію в справі невиконаного Польщею зобовязання дотично введення автономічного устрою у Східній Галичині.

Анґлія, Німеччина й Болгарія про наддунайську федерацію.

ПАРИЖ, 21. III. ПАТ. Анґлійський уряд не дав ще офіційної відповіди на французький меморіял у справі господ. співробітництва наддунайських держав. Англійський уряд признає в основі французький меморіял, але додасть свої застереження. Передусім висловиться, що перевірку цієї проблеми треба відложити до часу скликання европейської комісії Союзу Народів. Англія поставить за вимогу своєї участи в цій справі — участь великих держав у кредитовій акції, а уживання англійських капіталів як передумову широкої торговлі Англії з наддунайськими краями.

ПАРИЖ, 21. III. Тутешні політичні круги підчеркують, що лише Англія та Франція мають змогу признати наддунайським країнам кредити. Це дає обом державам право нагляду над заходами зорґанізування господ. співробітництва наддунайських держв. „Важко подумати — пише „Тан“, — щоби французькі та англійські капітали фінансували акцію, яка мала би на меті оживити торговельну виміну Німеччини й Італії з наддунайськими країнами та піддержати відбудову давних держав середущої Европи або відновити потрійний союз“.

ПАРИЖ, 21. III. ПАТ. Тут. болгарські круги підчеркують із вдовіллям, що Німеччина у відповіді на французький меморіял ставить вимогу, щоби теж і Болгарія увійшла до наддунайської федерації. Болгарія своїм ґеоґрафічним положенням і господарською ситуацією — управнена до участи в федерації.

У часописі „Болгарія“ б. югославянський міністер закордонних справ Нінчіч підчеркує, що болгарсько-югославянське порозуміння це одна з головних вимог співробітництва балканських країн і східно-европейського миру, але шлях до порозуміння виглядає наїженим труднощами.

ЛЬОНДОН, 21. III. ПАТ. „Таймс“ обговорюючи наддунайську проблему стверджує, що переговори в тій справі почнуться у Женеві у травні цього року підчас нарад европейської комісії Союзу Народів. Якщо европейська комісія відкине французький проект то повинна розглянути якийнебудь інший.

—o—

„Манджу-Го“.

(Власна кореспонденція з Харбіну.)

Нова держава в Азії. — Не монархія, але з монархом. — Заходи Нанкіна. — Конституція держави. — Союзники й вороги. — Майбутнє.

Харбін, 9. березня 1932.

Сьогодні у 3 годині дня в м. Чаньчунь, що став новою столицею Манджу-Го вступає в управу краєм бувший імператор Китаю Пу-і. Як відомо, давно, маленьким хлопчиком імператор Пу-і мусів був покинути батьківський престол манджурської династії в Пекіні і залишатись як приватна людина у старій китайській столиці при повному посіданні як цісар, але під охороною республиканських урядовців і під їх контролею. У жовтні минулого року імператор Пу-і втік з Тяньтсіну, де він проживав останні роки й поселився в Дайрені, а потім у Порт-Артурі.

Перед кількома днями він переїхав до відомого курорту Танканцзи на південно-манджурській залізниці і вчора прибув до Чанчуня, де його привітала велика юрба на колінах, а духова орхестра грала при тім новий марш манджуро-монгольської держави і кричала „Вансуй“ (побажання здоровля і доброго життя).

Сьогодні імператор Пу-і вступає на старий батьківський престол манджурської держави під іменем „правителя“ а фактично імператора і має

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 23. БЕРЕЗНЯ 1923.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

ПЕРЕВАГА ҐЕТОГО.

(У соті роковини смерти.)

Щодо скількости літератури присвяченої великим европейцям, Ґете стоїть, коли не помиляємось, на третім місці: після Наполеона та Шекспіра. За цей ювилейний рік бібліотека „Ґетіяна“ збільшиться знову на кількасот томів. Великі письменники докидають до неї признання невзорушному Олімпійцеві, професори та кандидати на професорів не забувають навіть про такі теми, як вплив болю зубів на поетичну творчість.

Що-ж ми можемо додати до цього святошного хору?

Додати нічого, хіба взяти. Могли би за прикладом чехів, дати почин до вибору архитворів Ґетого в перекладах. Та який із ненароджених наших міліонерів і меценатів стане його видавцем? Наукові установи? Тим, разом із Академією, бракує до Ґетого ще сто літ праці.

Хто має в своїй шафі якийсь старий „комплет“ Ґетого в оригіналі, глипає на нього з недовірям. Це заслуга нашої преславної схолястичної школи, що наказує 18-літкам читати твори, до яких дозріваємо 18 літ пізніше. На все життя залишила вона нам враження, що Ґете був автором шкільних підручників — класично-нудних і ніким нечитаних. „Ах, ці офіціяльні генії!“ — думали ми нишком і читали під лавкою Стріндберґа, Арцибашева та Пшибишевського.

Ще десь-колись у св. блимне якась дата із життепису Ґетого разом із маревом „двійки“. Історики літератури поділили його на четири доби, щоби зробити його хоч трохи ріжноманітним і розмістити в них завадто велику скількість жіночих імен. Цей життепис не ріжниться нічим від сірого реєстру якогось високого урядовця, що проводить увесь свій вік над паперами і має при цьому досить часу, гроша та впливів, щоби робити цікаві знайомства, подорожувати і досхочу розважувати себе.

Кожний момент Ґетового життя мав свідків у пересічнім т. зв. буржуазнім середовищі, де панували традиційні товариські форми, якими Ґете користувався і нехтував з однаковою легкістю. Може тому неодному видається, що як на зразкового „бірґера“ та національного поета мав він таки трохи за багато пересічних Муз усякого віку, темпераменту та кольору волосся*).

Хто шукає в фактах життепису письменника коментарів до його творів, той може довго шукати стежок, якими Ґете дійшов до таких сюжетів як „Торквато Тассо“, „Прометей“, „Фавст“ або „Посвоячені вибором“.

Між фактами його буденщини і творчими спонуками простягався весь світ ідей, якими жив він у взаєминах із великими творцями.

Досі інші великі культурні народи мають у своїй літературі вільне місце на передового письменника, що своєю універсальною освітою та талантом став би, як Ґете, посередником між чужими культурами і рідною. Найбільша дотеперішня спадщина Ґетого в Німеччині — невпинне засвоювання німцями здобутків чужої культури. Найбільший полив чужинців для Ґетого в тому, що він зумів цим своїм прикладом вплинути на покоління німецьких письменників і на великих чужинних.

Франція, Анґлія, Італія, Еспанія, Росія, Скандинавія мають неодного кращого лірика, повістяра і драматурга та ніодна із цих країв не має письменника рівного Ґетому щодо всестороннього значіння та овидів, які відкриваємо поза кожним його твором. „Вертер“ не має чару сповіди Русса, „Фавст“ живучости „Гамлета“, „Клявіґо“ або „Еґмонт“ барвистости деяких пєс Кальдерона, „Герман та Доротея“ легкости „Онєґіна“, „Іфіґенія“ не має пристрасти „Іфіґенії“ Расіна, „Вільгельм Майстер“ монументальности „Дон Кіхота“, любовна лірика Ґетого не має ніжности, мягкости та воздушности Петрерки, Гайного, Байрона та Словацького, а проте поза кожним твором Ґетого бачимо нездійснений ними архитвір — зрілу досвідами людину у розквіті фізичних і духових сил.

Твори Ґетого полишають нам голод, яким він жрв сам: невпинного самодосконалення. Вони тільки одна із частин його індивідуальности, що не вважала найвищою метою свого життя — писати, а жити й думати.

Коли Емерсон бачить у Ґетім типового „письменника“, має він на думці, що перо було для нього найприроднішим засобом розвязувати проблеми, передумувати голосно ідеї. Навіть найбільші вроджені письменники — такі як Достоєвський, Фльобер або Ібсен — вимотують над кожним твором усю свою душу, силкуються перелити в нього все своє „я“, без решти. Ґете описує тремтіння свого серця, наче лікар, що тримає холодну руку на чужих грудях і ставить діягнозу.

Олімпійський спокій Ґетого — відблиск його світогляду, що на кожне із своїх переживань дивився як на один із моментів дальшої еволюції. Дивився очима майстра, що вмів володіти молодечим поривом і очима вченого, що не дивується несподіваним метаморфозам у великій лабораторії природи

*) Про це в окремій статті, що появиться в 5-ім числі журналу „Нова Хата“.

правити до кінця свого життія, як про це каже одна з точок нової конституції. У Чанчуні, новій столиці Манджурії, будуть великі свята з того приводу, а нова держава „Манджу-Го" пічне таким чином своє життя, щоби, як кажуть, започаткувати нову сторінку в житті народів Азії.

У тойже час розбиті під Шангаєм нанкінські частини військ тікаючи грабують. А в деяких інших провінціях Китаю ще й тепер, в обличчі великого воєнного нещастя поодинокі генерали управляють деспотією на власну руку. І так тягнеться вже від 1919 р. Воістину нещасна країна. І невже при таких внутрішніх обставинах направду вдасться маршалові Чан-Кай-Шекові, що стоїть на чолі воєнних сил центрального нанкінського уряду, підготовити й провести успішно план наступу на Манджурію? В це треба тепер щонайменше сумніватись.

Читаючи европейські ґазети та заяви великих дипльоматів мені пригадуються слова відомого англійця, що прожив багато років у Китаю і який займав колись добру посаду в Петербурзі:

„Коли я почув про виступ японців, а я тоді був у Льондоні на відпочинку, я сказав собі: „Добре, що це сталося. Тепер екстериторіяльність забезпечена на багато літ. Погано, що ні в нас, в Англії, ні в інших краях не розуміють і не бачуть того, що діється в деяких краях, погано, що дипльомати, які ведуть ці справи, мають захисти для себе у дипльоматичних своїх становищах, а то вони інакше відносились би до подій тут, у Китаю.."

Це речення абсолютно правдиве і воно дуже добре зясовує дійсне положення в краю, про який часто пищуть люди, що не знають тутешніх відносин ні їх глибокого змісту, не розуміють поднку історії, який грає величезну ролю тут в Азії, де традиції минулого не пропадають так легко. І тому відновлення династії старих манджурів має тут поважне історичне значіння і яскраво характеризує бажання і пляни Японії.

Основні точки нової конституції кажуть, що держава має у своєму складі ріжні народи і що всі вони будуть мати рівні права, а для всіх чужинців буде відкритий вступ до неї, себто в новій державі будуть проводити принціп „відчинених дверей" для чужинців.

Всі консуляти ріжних держав у Харбіні і Муклені отримали — як довідуємося — від своїх урядів розпорядження приславти повні матеріяли про нову державу і бути готовими до признання „де юре" держави „Манджу-го".

Японський уряд дав розпорядження чанчунському консулятові поволі реформуватись у посольство Японії, а адміністрація Південно-Манджурської залізниці дала для нової влади позичку в сумі 25 міліонів єн на розбудову нової столиці в Чаньчуні.

Нова державна влада проголосила, що буде безоглядно поборювати комунізм і всіх тих, що будуть його пропагувати. Самозрозуміле, що адміністрація сх.-китайської залізниці робить усі заходи, щоби найкраще своє майно переслати вже тепер до Приморщини і Забайкальщини. Вивозять не тільки вози і паротяги, але й такі речі, як древини, пороги, залізо, олово і все, що має яку вартість. Новаж манджурська адміністрація ще не вспіла занятись цією справою.

На східньому відтинку сх.-китайської залізниці вже закінчились події, про котрі я писав раніше. А закінчились вони тим, що японські війська заняли м. Нінгута, старинну столицю колишньої держави Бу-хай і звідси мають дуже добру контролю над цілим районом, що лежить між кордонами Кореї, Приморщини і Манджурії. Цей район представляв собою добрий терен для радянських впливів. Тепер ця більшовицька операційна база опанована японцями і тим самим зліквідована.

Тут появилися вісти, що трохи згодом будуть поширені японські військові заслони і на захід у напрямку до Монголії і до самої забайкальщини. Якщо це сталось би, то Радянщина сталаб перед фактом повної ізоляції і не моглаб вести так легко пропаганди, як це вона робила тут досі.

Микола В. Самійлович.

З церковних справ.

Іменування о. Стойки епископом?

До Львова прийшла вістка, що Апостольська Столиця іменувала вже на місце померщого ужгородського епископа Гебея нового епископа. Став ним генеральний вікарій ужгородської капітули **о. Олександер Стойка.** Потвердження цієї вістки ще не маємо.

Поділ чину оо. Василіян на провінції.

Св. Конґреґація для Східньої Церкви декретом з 24. II. 1932 ч. 789 дала свою згоду на канонічне оснування нової провінції чину оо. Василіян, **американсько-канадійської,** яка буде рівнорядна з галицькою. Небавком має появитися новий декрет, на основі якого буде канонічно основана теж самостійна провінція оо. Василіян **на Закарпатті.** Таким робом Василіянський чин буде поділений на три области-провінції: галицьку св. Спасителя, американсько-канадійську і закарпатську св. Миколая. Крім того істнує вже незалежна **віцепровінція бразилійська,** утворена канонічно, тому кілька місяців. Галицькій провінції підлягають усі монастирі і станиці оо. Василіян у цілій Польщі, закарпатській — такіж монастирі і станиці в цілій Чехословаччині, Румунії, Мадярщині і Югославії.

Вірмено-католики в Польщі.

Львівський вірменський архиепископ Теодорович старається здавна дістати в посідання якийсь костел у Варшаві для потреб вірних того обряду. Тимчасом недавно переведений перепис населення виявив, що у Варшаві живе всього 38 душ вірмен, католиків і православних разом. Тимсамим нема найменшої надії, аби його заходи могли увінчатися успіхом. — При цій нагоді варто подати, що в цілій Польщі живе тепер ледви яких 5.000 вірмен-католиків, з того у Львові найбільше 100—200 душ. А на богослуження до вірменської катедри приходить навіть у неділі і свята не більше, як 10—15 осіб. І для тих 10—15 осіб є у Львові щось 5 вірменських священиків. Таким чином наші вірмени мають церковну обслугу таку, якої не мають ніякі католики ніде в світі. Справді признання належиться архиепископові Теодоровичеві, що так добре вміє ходити коло своїх справ і так гарно забезпечив горстку своїх вірних церковною обслугою!

Анґлійська преса погрожує де Валєрі.

ЛЬОНДОН, 21. III. ПАТ. „Дейлі Телеграф" гостро виступає проти де Валери з низкою погроз. Теж інші щоденники критикують пляни де Валери й заповідають, що англійський уряд на нього зареагує. На цей наступ англійської преси після промови Чемберлена де Валера досі не відповідав. Лише на прохання льондонського кореспондента „Шікаго-Трібюн" відповів телеграмою: „Тепер хочу тільки заявити, що не буде це виною ірляндського народу, коли суперечка пічнеться наново".

——o——

Контрреволюційний „Пролєтар".

Московська „Правда" обвинувачує українське видавництво „Пролетар" у контрреволюції та поміщує уривки з останніх книжок цього видавництва. „Правда" впевняє, що у книжці „Основи українознавства", виданій під редакцією Річицького, можна знайти заперечення провідної ролі пролетаріяту в жовтневій революції. Про червону армію 1917—18 рр. говорить таке речення: „червоні не видержували на фронті, була між ними постійна метушня, а їхня сваволя межувала часто з бандитизмом". У книжці „Центральна Рада" пише Річицький, що „у всьому ході української революції від лютого до жовтня дуже замітна непомітність у ній окремої клясової боротьби пролетаріяту, відсутність його гегемонії в цій буржуазно-демократичній революції" — ось саме у наведених цитатах міститься, на думку „Правди" контрреволюція.

——o——

Журналісти відвідують Закарпаття.

У звязку з нуждою та голодом, який навістив Закарпаття, відвідують цю країну чехословацькі журналісти. Хочуть на місці розслідити відносини. Відвідають округи: воловський, сваляиський, рахівський, хустський та великоберезанський, де є найбільша нужда. Закарпаття відвідали вже й закордонні журналісти Рен і Гемілтон.

Троцькому не позволили на побут у Чехословаччині.

Як відомо, Троцький робив заходи, щоби одержати дозвіл чехословацької влади на тримісячний побут і лікування в Карльсбаді. Рада міністрів поставила Троцькому такі вимоги, що він не міг їх виповнити, тому відмовили йому дозволу на приїзд до ЧСР. Головною вимогою чехословацької влади було, щоби Троцький одержав запоруку, що після трьох місяців побуту в ЧСР. — прийме його знову Туреччина, де він мешкав від початку свого виселення поза межі Радянського Союзу.

Чому провалився Кройгер?

Безпосередньою причиною смерти найбільшого сучасного організатора міжнародніх капіталів і сірникового потентата Івара Кройгера було захитання його концерну, який працював дійсно майже у цілому світі. Самогубство Кройгера — це не тільки банкроцтво чи захитання великого підприємства; це є теж провал деяких ідей, які в капіталістичному економічному світі заступав цей небуденний фантаст і реаліст в одній особі.

Кройгер був сином малого фабриканта сірників, а сам був по фаху будівельним інжиніром, спеціялістом від сталевих конструкцій. У 1907 р. заснував він будівельну спілку „Кройгер і Толь" у Штокгольмі, яка стала опісля базою його дальшої праці. В 1913 р. заложив при допомозі чужих капіталів „Ференаде Тендштікс Концерн" для продукції сірників, який попав саме в час знаменитої воєнної коньюнктури та дуже добре почав прослерувати. Сприт Кройгера довів вкоротці до фузії цього концерну з другим шведським сірниковим концерном „Єнкепінгс-Концерн" в одно акційне товариство „Свенска Тендштікс", яке мало всього 45 міл. шведських корон закладового капіталу. Однак знаменитий розвиток сірникової продукції підсичував попит на папері цього концерну, а Кройгер звів для широкого загалу другорядні акції, які впливали давали право дивіденди, але майже унеможливлювали право голосу для таких акціонарів. Так властителі перших акцій дістали для підприємства нові капітали, але провід задержали у своїх руках.

Повоєнні часи і повстання нових держав викликали рух за т. зв. самовистарчальністю держав, яка проявлялася у власній продукції сірників і обмеженні митами виробів концерну Кройгера. І тут Кройгер проявив свій талант на новій ділянці праці: він получив істнування свого концерну з ідеєю переливання капіталів з країв, де є їх надмір, до країв, які їх потребують. Він давав позички державам, а їх сплату і забезпечення переводив доходами зі сірникового монополю, який у тих-же державах винаймав. Гроші на позички, яких очевидно не мав концерн, діставав при допомозі творення окремих гольдінґових товариств для поодиноких країв і позичок, які свої папері пласували на всіх світових біржах, або уживав для цих інтересів свого першого будівельного товариства, яке вело теж інтереси. Напротязі останніх років працював концерн Кройгера в 15 державах і за його посередництвом дістали вони коло 3 міліярди долярів позичок. Між іншими державами на першому місці є Німеччина з 125 міл. долярів, Польща з 32 міл. дол., Мадярщина з 36 міл. дол., Румунія 30 міл. дол. і т. д.

Крім цього концерн Кройгера пішов теж на інші інтереси та провадив або був співвласником копалень, фабрик сталевих і залізних виробів, товариств для продажі парцель, телефонічних спілок і т. д. Замітним при цьому є те, що сама продукція сірників не творила великої технічної галузі у концерні, бо хоч вона обіймала 160 фабрик у ріжних краях, то займала всього 60.000 робітників. Це відносно мале число робітників треба пояснити незвичайно виробленими і удосконаленими машинами, які заступили людську працю.

Так то на капіталі, який в основі виносить сьогодні коло 750 міл. шв. корон, виріс концерн, який анґажував небувало високі квоти чужого гроша, в додатку він не тільки технічні справи, але посередничив у фінансуванні держав, спираючися тільки — на продажі своїх паперів широкій публиці і великим банкам. На вузькій фінансовій базі виріс світовий концерн, який був такий сильний, що навіть могутня і повна капі-

талів Франція не погордила в часах інфляції його позичкою 75 міл. долярів. Кройґер переводив свою ідею переношення капіталів з одних держав до інших, посердничив, тягнув зиски з сірникових монополів — і тріюмфував.

Часи грошової депресії і господарської кризи не відбилися на сірниках, бо їх продукція майже цілком не змаліла. Та зате підірвала ця криза довіря до вартісних паперів, на яких продажі і курсі спирався цілий концерн. Почалося від того, що папері німецької Кройґерової позички (125 міл. зол.), які мали бути пласовані в Америці — завели. Причинилися до цього події на американських біржах та руїна німецького господарського життя. Спад їх курсу потягнув за собою теж захитання інших паперів концерну, а з цим почалася ілліквідність цілого інтересу, побудованого з одної сторони на чужих грошах, а з другої переведеного в інвестиції і довгоречинцеві позички. Трудноші зробити майно концерну ліквідним росли скоріше, ніж його розвиток в часах конюнктури. Іван Кройґер, що був мистцем у будівництві своїх фантастичних плянів, не міг добитися допомоги для концерну і розплутати лисячі інтереси, які сам так зручно сплів. Завела вкінці й Америка, на яку поставив останню ставку. Для нього виходу не було і він скінчив зі собою, полишаючи іншим розвязання дальших етапів свого великого діла.

Нічні засідання шведського сойму і коронної ради, мораторія й упадок паперів концерну та важкі фінансові трудноші батьківщини Швеції, отсе наслідок великого Кройґерового діла, побудованого для цілого світу на чужому гроші і для добрих часів. Такі речі не витримують іспиту серед потрясень кризи, що і є саме теж кризою кредиту і довіря, на якому спирався Кройґер у плянуванні переводженні своїх інтересів.

(Хр.)

З життя краю.

ЧОРТКІВЩИНА.

Хто мав нагоду побувати по селах чортківського повіту, в того мусіли зродитися додатні враження та бадьорі думки, він мусів прийти до переконання, що *живемо й ростемо*. Бо й справді, тідчас коли по інших повітах бачимо сумні картини партійної ненависти та гризні, звичайно овочі безвідповідальної руїницької кирині більшовицьких агентів, то в Чортківщині того всього нема. Абсолютна більшість по всіх селах — це національно наставлені, свідомі й активні громадяни, зорганізовані здебільшого в читальнях „Просвіти" і в кооперативах. У всіх важніших моментах, як вибори чи в м. р. конскрипція, коли треба було виповнити громадянський обовязок та постояти за народні права й честь *Чортківщина була вірна національній ідеольогії*. До поширення та скріплення національної свідомости по селах причинилася в головній мірі *українська національна преса*. Спеціяльно додатно ділає „Народня Справа" зі своїм календарем „Золотий Колос". Відносини по селах були би ще кращі, якби Чортків сповняв як слід завдання, до якого він зобовязаний як повітовий центр. Доволі численна чортківська інтеліґенція не лише не виказує охоти анґажуватися надто до праці по селах, але також у себе дома — в Чорткові — не проявляє належної діяльности. Нема чомусь, на жаль, також ніякого організованого й товариського життя.

В останньому часі завважуємо вже деяку зміну на краще, а саме у звязку з акцією допомоги Матірній „Просвіті", а також з влаштовуванням свят „Рідної Школи" з нагоди 50-літнього її ювилею та в звязку з постановленою будовою ґімназії „Р. Ш."

Найбільший звязок із селом має *Повіт. Союз Кооператив*, що через своїх люстраторів та діловодчиків поодиноких кооператив стоїть усе в живому контакті з повітом. Хоча через невідповідальну та карıґідну роботу деяких одиниць стояв уже П. С. Кооператив з кінцем 1930 р. просто над берегом пропасти, то завдяки діловій поставі низових кооператив та енерґійної діяльности нової дирекції, головно в останньому часі під проводом дир. Шмати, чортківський П. С. К. випливає на чисті води. П. С. К. та сільські кооперативи всю свою енерґію присвячують тепер *протиборговій кампанії*.

Філія „Просвіти" в Чорткові обєднує тепер на терені чортк. повіту 47 читалень, при чому всі вони активні. При кожній читальні існує аматорський гурток та бібліотека. 5 читалень мають добре вишколені хори, а 4 дуті оркестри. „Дар Просвіті" в грудні 1931 р. приніс 337 зол. Деще більше оживлення в просвітянських установах Чортківщини запримічуємо у звязку з *санаційною акцією* Головного Виділу. На внутрішню позичку Т-ву „Просвіта" члени поодиноких читалень заявили суму понад 1.700 зол. Майже всі читальні закупили за більші суми (від 10—150 зол.) книжки до своїх бібліотек у канцелярії „Просвіти". Найбільший натиск кладе філія на те, щоби читальні *вирівняли залеглі вкладки в Мат. Т-ві*. 10 читалень уже зовсім вирівнали свої залеглости до Мат. Т-ва, а інші залягають іще з невеликими квотами.

У звязку з 50-літтям „Рідної Школи" чортківський *Кружок „Р. Ш."* присвятив був у другій половині 1931 р. богато уваги й енерґії для популяризування та скріплення рідношкільної ідеї в повіті. З цією метою по селах повіту відбулося *16 рідношкільних ювилейних свят*, з чого 12 свят улаштував чортк. Кружок „Р. Ш." власними силами. Тільки в одному селі чортк. повіту є народня школа „Р. Ш.", а саме у Звиняччі. В селі Біле є збірні лекції. Чортківський Кружок „Р. Ш." удержує одиноку нині на Поділлі *українську ґімназію*, що цього року має вже 7 кляс. Усіх учнів було на півроччі 104 (22 дівчат). Найбільше учнів є в VI. кл. — 19, найменше в IV. і V. кл. — по 12. Перша кляса має 18 учнів. Учительський збір складається з вісьмох постійних професорів і одного катехита під проводом дир. Д. Пігута. Тому, що великою перешкодою в розвою ґімназії є недостача власного дому, громадянство Чортківщини приступає цього року *до будови ґімназії*. В цьому великому ділі громадянство всіх суміжних з чортківським повітів повинно прийти Кружкові „Р. Ш." з моральною та матеріяльною допомогою. Цьогорічна коляда принесла до Кружка „Р. Ш." 1.105.88 зол.

Заходом *філії ТОВМ*, що нараховує тепер 60 членів, упорядковано в 1931 р. могили Українських Стрільців, похоронених в 1919-20 р. в Чорткові. Оправлено дерниною 56 могил, занотовано катастер похоронених стрільців, а цей стрілецький цвинтар огороджено дубовими стовпами, полученими грубим дротом. По середині висипано велику могилу та вбито високий дубовий хрест. Філія опікується теж величавим памятником в честь поляглих борців, що стоїть на горбі над Серетом (вигнанецький цвинтар) та дбає гарним памятником на могилі хор. УСС М. Шанайди теж заходом філії, якою кермує голова адв. д-р Електорович.

Філії Т-ва „Сокіл", „Сільський Господар" и УКТОДІ не проявляли в 1931 р. майже ніякої діяльности. З початком ц. р. відбулися Загальні Збори філії УКТОДІ, на яких вибрано новий виділ з о. А. Бабієм як головою. Сподіємося, що новий виділ поведе справу як слід.

Вкінці хочемо ще звернути увагу на відсутність орґанізованої політичної праці в Чортківщині. З часописів довідуємося, що по всіх повітових центрах відбуваються тепер Повіт. Народні Зїзди, а по селах довірочні наради. В Чортківщині не завважуємо ні одного, ні другого. Десь по інших повітах ішла орґанізована акція в справі висилання протестів проти законопроєктів шкільного, подружого та кольонізаційного, а в Чортківщині довідалися про це люди щойно з часописів. Загалом на цю тему можна би багато писати. Компетентні чинники повинні цією справою зацікавитися дещо більше, бо цього вимагає національний інтерес.

Б. С.

Історія одного поліційного донесення.

Як б. сенатор В. Бараник дістався перед суд.

Перед трибуналом присяглих суддів у Львові розпочався 21. ц. м. знову один з політичних процесів, переказаних йому з краю, цим разом із Золочева. Є це справа б. сенатора *Василя Бараника* із Заліщик, якому прокуратура золочівського окружного суду закинула два злочини: державної зради з § 58 ц) і 59 п) та нарушення публичного спокою з § 65 а) к. з. Предсідником трибуналу був радн. Тертіль, вотантами Яґодзінський і Ліндерт. Акт обвинувачення підтримував прок. д-р Мостовський, боронили адвокати д-р Ганкевич зі Львова і д-р Ст. Баран з Тернополя.

ЩО КАЖЕ АКТ ОБВИНУВАЧЕННЯ?

На день 27. травня 1928 р. скликав б. посол о. д-р Волод. Пелліх до Радехова збори УНДО, що відбулися в салі Народнього Дому. На збори приїхали теж сенатори д-р Ант. Горбачевський і В. Бараник та посли Ст. Кузик і Ол. Вислоцький. Як ствердив постерунковий Стан. Станушек, що в цивільному одязі прислухувався на салі промовам, всі промовці говорили в протидержавному дусі. Зокрема сен. Бараник сказав, що „український нарід находиться тепер в польській неволі, що на золотій землі України живиться ворог поляк, що поляки забирають українцям землю, зрошену геройською кровю синів України і віддають кольоністам мазурам та польським воякам, що мордували геройських синів України". Говорячи про кольонізацію, обвинувачений звернувся до слухачів словами: „Український Народе! Кричи під небеса, що польський уряд забирає твою землю, а ти з голоду мусиш умирати!" Обговорюючи шкільну справу, старався зогидити польський уряд „видуманими фактами і датами про польщення українських шкіл і насилання польського учительства до українських громад". Вкінці закликав орґанізуватися в партії УНДО, щоби стати „господарями у своїй хаті" та до боротьби за „незалежну Україну, визволену з польської неволі".

ОБОРОНА ОБВИНУВАЧЕНОГО.

Обвинувачений заявив, що до ніякої вини не почувається. До Радехова приїхав запрошений місцевим парохом і послом о. д-ром Пелліхом та щоби станути перед своїми виборцями. На денному порядку нарад був теж вибір Повітового Народнього Комітету УНДО. На основі умови з присутніми парляментаристами він мав пояснити, чому українці взяли участь у виборах 1928 р., дати звіт з парляментарної ситуації та пояснити зібраному селянству значіння політичної орґанізації. Поза тим він більше нічого не говорив; отже не говорив ані про кольонізацію ані про шкільництво, бо до тих справ був визначений інший промовець, а тим більше не сказав того, що закидує йому акт обвинувачення. Крім того обвинувачений стверджує ріжниці між тим, що сказано в поліційному донесенні головного свідка, а тим, що говорить акт обвинувачення. Прокуратура зробила ці ріжниці в його некористь. Помішано реферати і слова ріжних промовців, йому приписано слова чужі. Подає зміст цілої своєї промови й заявляє, що слів, які закидує йому акт обвинувачення не ужив і не міг ужити. Вкінці зазначує, що орґани влади не розуміють української мови й часто перекручують поодинокі слова.

На допити оборони стверджує, що в поліційному донесенні сказано просто неправду. До поляків ніколи ворожо не ставився, чого доказом факт, що коли після упадку української держави польська влада його арештувала, згодом, на основі опінії польських урядових чинників пустила його на волю.

ЗІЗНАННЯ СВІДКІВ.

Головний доказовий свідок, на якого зізнаннях опертий цілий акт обвинувачення, не станув на розправі. Є це постерунковий Станіслав Станушек, що перебраний по цивільному, втиснувся був до салі, в якій відбувався зїзд, і опісля здав звіт своєму безпосередньому зверхникові. Наслідком того доказова процедура втратила ґрунт під ногами.

Маловартними показалися зізнання свідка *Яна Панека*, команданта постерунку з Радехова, що сам на вічу не був і зробив донесення тільки на основі того, що оповів йому Станушек, а також поліційний конфідент Марків.

Не ратували ситуації навіть зізнання свідка *Володимира Маркова*, муляря з Радехова і поліційного конфідента, що теж дістався був на салю, де відбувався зїзд, тільки „з цікавости" — як каже. Він памятає тепер тільки слова обвинуваченого: „Як українці будуть зорґанізовані, то вирвуться з польської неволі".

На допити оборони стверджує, що ані він ані Станушек нічого собі не записували, а дальше дає зовсім баламутні відповіди щодо змісту виголошених промов, перемішуючи їх зі собою.

ВНЕСКИ ОБОРОНИ.

Іменем оборони забрав голос обор. *д-р Баран*. Акт обвинувачення опирається на доносах двох свідків — Станушка і Маркова. Перший з них на розправу не станув, а другий нічого собі не пригадує. З огляду на те оборонець вносить відложити розправу.

Обор. *д-р Ганкевич* прилучується до цього внеску і крім того вносить покликати на розправу цілий ряд нових свідків, перш усього сенатора д-ра Горбачевського і послів, що промовляли на зїзді в Радехові, предсідника нарад о. Кордитка і багато інших, навіть поляків та зареквірувати програму партії УНДО.

Після наради трибунал рішив допустити до доказу із поданих д-ром Ганкевичем тільки перших 7 свідків і згодився на відчитання програми УНДО, а вкінці предсідник, згідно з внеском д-ра Барана відложив розправу.

Шевченківський концерт у Познані.

Познань 15. березня.

Громада Студентів Українців у Познані уладжує рік-річно концерти в честь Т. Шевченка. Концерти ці мають тут уже свою традицію і є подією великої культурної та моральної ваги для цілої української кольонії і в самому Познані, і на провінції.

Хоч проби та приготування до концерту відбувалися в дуже лихих обставинах (наше студентство не має тут своєї власної домівки), то треба з признанням підчеркнути працю хористів (-ок) та працю комітету, що доложив усіх старань, аби наш концерт станув на високому рівні.

Цьогорічний концерт відбувся в суботу, 12. березня, в салі „Бульвар" при Новоміській площі. Програма концерту уложена вміло й добірно, не розтягнена. На гарно прибрану килимами та рушниками сцену, прикрашену ґірляндами смеречини, з портретом Тараса та тризубом у глибині сцени — виходить хор та виконує „Заповіт", що його публика вислухала стоячи. Гарне, змістовне вступне слово виголосив студ. Черкавський Іван. Хори — мішані, жіночі й мужеські — добре вишколені диригентом-еміґрантом п. Музикою, вивязались зі свого завдання дуже добре, з винятком може хору жіночого, якого точки випали дещо блідо. Та тут оправдуються ці, зрештою незначні, недотягнення браком жіночого голосового матеріялу, головнож альтів. Хори виконали пісні Леонтовича, Давидовського, Ярославенка, Котка та інші, викликуючи головно у чужинців подив та захоплення. Скрипкові соля студ. Цісика — Беріота: VII. концерт, Рахманінова — Романца та Сарасате: Романце Андалюзе — виконані були бездоганно. У Цісика видно добру школу (елєв філії Муз. Інст. Лисенка в Коломиї), безпосередність і щирість в інтерпретації творів, добру техніку смичка, що проявилася вповні в ефектовному концерті Беріота. Декламації студ. Сіяківної („Посланіє") та студ. Макарухи (вийми з „Гайдамаків") були зразком зрозуміння та відчування глибини думки Шевченкового ґенія. Оригінально випала декламація „Кавказ" одного з еміґрантів, ухарактеризованого на козака-лідугана. Концерт закінчено нац. гимном. Цілість випала гарно й лишила у присутніх наскрізь культурне враження.

Публика виповнила досить велику салю по береги; українська кольонія ставилась ґреміяльно. Було теж багато нім. студентів і громадянства старшого, було й кількох професорів позн. університету. Менше було зате української публики з провінції — мабуть причиною цього загальна кріза. Ствердити треба (й чужинці це з признанням підчеркають), що Шевченківські концерти кращають тут з року на рік та позбуваються того шабльону, який по словам пок. Чикаленка робив концерти в честь Шевченка „довгими та нудними". Коби лише так дальше було!

бм.

НОВИНКИ

— **ПОЧТОВІ СКЛАДАНКИ розсилаємо з нинішним числом і просимо Вп. Передплатників негайно надсилати передплату, щоби не було перерви у висилці часопису. Передплата на місяць квітень 5 зол.**

— **З нагоди 100 роковин смерти В. Гетого** відбудеться у вівторок 22. III. ц. р. в 6 год. попол. в читальняній салі Бібліотеки Наукового Т-ва ім. Шевченка — засідання Бібліографічної Комісії НТШ. Голова Комісії Вол. Дорошенко зреферує свою працю „Українські переклади, переспіви й наслідування Гетого" (спроба бібліографії). Присутність членів комісії обовязкова.

— **Українiка.** У „Праґер Прессе" з 20. березня ц. р. находимо замітку про „Бібліографію літератури з українського фолькльору" О. Андрієвського, Т. I. Київ 1931 р., — видання Етнографічно-фолькльорної Комісії Всукраїнської Академії Наук.

— **Пожежа в Корчеві біля Угнова.** В четвер 14. березня в 4-ій год. рано вибухла в Корчеві велика пожежа. Почалася від стодоли Тимка і Степана Новосада і при західнім вітрі поширювалася дуже швидко. Згоріло 21 хат і 21 стоділ, між ними школа і громадський будинок. Загрожені пожежою були церква та парохіяльні будинки, а лише ратункова акція кількох одиниць, між ними Левка Тимкова та Юстина Садницького, які працювали при громадській сикавці, урятувала їх від вогню. Довкола вигоріли всі будинки, а церква залишилася. „Стшельців" при вогні не було, хоч у селі влаштовують численні „оплаткі", танці і „свєнта народове", а їх інструктор сержант мешкає від 2-х літ в селі. Підозрівають, що це підпал. В околиці торговці вирубують ліси і не мають збуту на матеріял. На слідство приїхав зі Львова комісар Федунішин.

— **З львівської хроніки.** Д-р Вольфельд вніс до апеляційного суду протест проти припинення слідства проти Заремби у звязку з будівельною катастрофою при вул. Кептшинського. — Марія Левицька (Яблоновських 14) знайшла коробку, коробка вибухла й урвала Левицькій три пальці правої руки; поліція веде слідство. — Лястареві Осипові Киселеві вкрали 500 зол., коли на підпитку попивав ще дальше в барі „Грота".

— **Із краєвої хроніки.** Пожежа в копальні „Міна" в Бориславі знищила вертничу башту й галю машин. — З мешкання судді Дмитра Бобанича у Скольому забрали невідомі вломники 7 долярівок, 7 премiiвок будівельних, 1 акцію Польського Банку, 50 зол., 1 контракт і дрібні предмети. — З фабрики рибних консерв „Анґльо-Скот" у Перемишлі вкрали злодії 70 кг. перцю та продали купцям. — Самбірська поліція пошукує Рабіновича з Бельгії, який показував машинку до фабрикації долярів і зманив 1.500 долярів від купця К. — В Якубовій Волі, дрогобицького повіту знищила пожежа 11 хат і 12 стоділ; шкоди до 27.000 зол., чотири особи попарені підчас ратункової акції.

— **У кількох словах.** Европа має 461,000.000 населення, її мешканці говорять 121 мовами. — Біля Женеви будують радієву станцію Союзу Народів; працюватиме вона на хвилях 15, 18, 19 і 25 м. Цю станцію могтиме слухати весь світ. — Німецький воздухоплав „Граф Цепелін" виїхав у трансатлянтійську подорож до

Нота сиґнатарів у справі Мемеля.

Ґубернатора Маркіса відкличуть.

РИГА, 21. III. ПАТ. Повідомляють із Ковна, що міністер Завніюс одержав ноту держав-сигнатарів, у якій підчеркнено, що створення чисто литовської директорії в Мемелі, яка не може сподіватися вотум довіря сойму, суперечить заяві Завніюса перед Союзом Народів. Тому держави-сигнатарі мусітимуть перевірити чи розвязання сойму перечить статутові Мемеля. У звязку з цією нотою міністер Завніюс дав таке виснення представникам Англії, Франції та Італії: Теперішна директорія створена у висліді довгих переговорів зі соймовими партіями. Зі свого боку Завніюс протестує якнайрішучіше, що створення теперіш. директорії суперечить з його зобовязаннями перед Радою Союзу Народів. Нова директорія у найближчих днях буде представлена соймові. Завніюс дивується, що уряди згаданих держав узалежнюють дальшу процедуру від створення директорії й заявляє, що тоді буде змушений відкликати свою обіцянку у справі воєнного стану в часі нових виборів.

Після одержання ноти сигнатарів у міністерстві закордонних справ відбулася нарада. Постановили у найближчому часі відкликати губернатора Мемеля — Меркіса.

—o—

ЗАМАХОВЕЦЬ КАНДИДАТОМ НА ПРЕЗИДЕНТА.

БЕРЛІН, 21. III. ПАТ. Нове голосування на президента Німеччини, що буде 10. квітня, заповідається цікаво. Права рев. селянська група у півн. Німеччині ставить кандидатуру замаховця Кляйза-Гайма, що недавно кинув тюрму, де відсиджував кару за кілька бомбових замахів на політ. тлі.

Спортові висліди.

ЗАКІНЧЕННЯ ҐАКІВКОВИХ МИСТЕЦТВ У БЕРЛІНІ.

Змагання за мистецтво Европи в ґаківці закінчилися. **Швеція побила в останній стрічі Німеччину** у відношенні **1:0.**

Швеція—Чехословаччина 2:0 (1:0, 1:0, 0:0).
Швайцарія—Чехословаччина 3:2 (1:0, 2:1 0:1).

Кінцева табеля мистецтв така:
1) Швеція 6 пунктів, відношення воріт 4:1.
2) Австрія 5 п., в. в. 6:3,
3) Швайцарія 5 п., в. в. 7:6,
4) Німеччина 4 п., в. в. 3:3,
4) Чехословаччина 6 п., в. в. 3:10,

У грі потішення Франція побідила Румунію 5:0 та ліпшим відношенням воріт заняла перше місце перед Англією, Латвією та Румунією. Швеція здобула вже раз ґаківкове мистецтво, а саме в 1923 р. в Амстердамі.

КОПАНИЙ МЯЧ.

Праґа. Мадярщина—Чехословаччина 3:1.
Берно Шв. Швайцарія—Франція 3:3.
Рим. Італія Б.—Австрія Б. 3:1.
Брюсель. Голяндія—Бельгія 4:1.

Дрібні вістки.

Повідомляють із Москви, що процес Штерна відбудеться ще цього тижня. Будинки закордонних представництв мають збільшену схорону поліції, бо влада побоюється нових ексцесів.

На конференції у справі співробітництва Англії та Франції висловився б. начальний редактор „Таймса" В. Стід, що Англія та Франція мають змогу надати позитивний напрям европейській еволюції. Німеччина — „країна дезорієнтації" зможе приступити до них значно пізніше.

У місцевості Бляє (Франція) авто впало в ріку Жіронду. Пять людей потонуло, врятувався лише один.

—o—

ОСТАННІ ВІСТИ

ТРОЦЬКИЙ ПЕРЕЇДЕ ЧЕРЕЗ ЛЬВІВ?

На іншій сторінці нинішнього „Діла" принесли ми вістку за чеськими часописами, що Троцький не поїде до Чехословаччини, бо не може сповнити умовин, які йому поставили. З інших джерел повідомляють, що Троцький таки вже має візу та поїде найправдоподібніше через Констанцу на Закарпаття, відтам через Словаччину на Моравію. Їхатиме залізницею Снятин—Львів—Краків, наскільки на це позволить польська влада. **День виїзду невідомий.** Кажуть, що Троцький вже кинув Стамбул. Охорону Троцького зорганізував його син. Їхатиме з ним кількох детективів.

Троцький на безлюдним острові.

ЦАРГОРОД, 21. III. Троцький впав жертвою випадку, який міг би мати погані наслідки. А саме він із двома товаришами ловив рибу і його з моторівкою кинули хвилі на скелю безлюдного острівця, званого Собачий Острів. Усі три провели ніч на скелі серед заливи. Щойно рано перепливало туди рибальське човно та забрало Троцького й товаришів.

„ГІТЛЕРІВСЬКИЙ" РУХ У ЯПОНІЇ.

ШАНГАЙ, 21. III. ПАТ. Райтер повідомляє, що у звязку з поширюванням в Японії „гітлерівського" руху думають тут, що повносильний міністр Японії займе на китайсько-японській конференції непримириме становище й це може довести до розбиття конференції. Всеж треба згадати, що японці будують окопи здовж залізничого шляху до Вусун і це потверджувало би чутки, що Японія оставить у Китаю дві дивізії, а третя окупує зал. відтинок між Вусун і рікою Вань-Пу. Є чутки про можливість військової диктатури, якої політика супроти Китаю булаб значно гостріша.

ШАНГАЙ, 21. III. Китайсько-японські переговори посуваються вперед. Обі сторони годяться почати форм. дискусію в середу. Візьмуть у них участь представники морських сил обох сторін. Японія готова взяти за основу переговорів такі вимоги: 1) Китайські війська останутъ на своїх становищах, 2) японці відступлять згідно з устійненою програмою, 3) мішана комісія з представниками вел. держав матиме нагляд над евакуацією війська.

Бразилії 21. березня в 0.34 год. У гондолі їде 9 подорожних; кермує воздухоплавом д-р Екенер. — Француз Міге збудував новий зразок авіонетки з ...мотоциклевим мотором.

— **Торговці кокаїною.** В Льо арештувала французька поліція гурт торговців кокаїною. Керманичами гурту є Натан Стопніцький, громадянин Угорщини і Розен Рубін, громадянин Польщі, оба з Антверпії. Поліція найшла у них кокаїну вартости 40 тисяч франків, арештовані признаймся до нелегальної торговлі кокаїною.

— **Придержали в Чехословаччині німецьких летунів.** Повідомляють із Берліну: Два летуни, що вчора вилетіли у стратосферу, осіли в Фельдбергу. Чеська адміністрація придержить їх аж до хвилини, коли надійде постанова празької влади.

— **У пошукуванні дитини Ліндберга.** Новойорська поліція підозріває одного члена з пачкарів Аль Капона у викраденні дитини. Цього пачкаря бачили в авті три години перед украденням сина Ліндберга. Найшли його авто в Говпвел у стейті Ню Джерсі. Губернатор Мур сподіється, що цей новий слід доведе до викриття злочинців.

— **Магнет ваги 14.000 кг.** Природнича лябораторія в Лейді купила магнет ваги 14.000 кг. — величиною другий зчерги на світі. Магнет потрібний до дослідів над газами в низькій температурі. В лябораторії в Лейді витворюють температуру, яка лише на 3/4 ст. ріжниться від температури абсолютного зера (—273 ст.).

— **Відчит про безробіття.** В середу, 23. березня ц. р. в салі Клюбу Українського Технічного Товариства, Львів, вул. Костюшка ч. 5/II п., в 6.30 год. вечором, виголосить інж. Андрій Корнеляя відчит „Про безробіття". Управа У. Т. Т. запрошує всіх зацікавлених громадян на влаштовувані Товариством відчити.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

† **Авронія з Туркевичів Романюк,** вдова по бл. п. Осипі — пароховi в Юнашкові, упокоїлася 20. березня 1932 р. Похорони відбудуться 22. березня в 9 год. ранку з дому жалоби при вул. Бальоновій ч. 2 у Львові.

—o—

Дописи.

СКАЛА Н/ЗБРУЧЕМ. (**Шевченківський концерт**). Дня 13. III. ц. р. відбувся заходом місцевих товариств Шевченківський концерт. На програму зложились: вступне слово, відчит, декламації і продукції мішаного хору та дутої орхестри. Вступне слово виголосив о. І. Деревянко, місцевий парох, а відчит про значіння і вплив Шевченкових творів на українські відносини й українську культуру абсольвент гімназії п. О. Овадюк. Декламували: діти збірну декламацію, семинаристка п. С. Овадюківна „Причинну" і п. Сафіянюк „Кавказ". Співав на швидку руку позбираний мішаний хор із т. зв. „старих" співаків церковного хору й теперішнього церковного хору, під проводом І. Старицького, ще перед війною покійним о. Ол. Левицьким і в міжчасі іншими вивчені твори: „Заповіт", „На городі коло броду", „Чого мені тяжко", „Пливе човен" і „Ой три шляхи". Дута орхестра відіграла зовсім поправно вязанку українських мельодій, „Боже великий" і ще інші продукції під орудою п. Кравчука. Тут слід підчеркнути, що у виконанні видно було велику силу енергії і труду, що їх доложив диригент до підготовки згаданих музичних творів. Саля домівки місцевої читальні „Просвіти" була заповнена вщерть учасниками, котрим в імени комітету подякував за численну участь у святі о. Деревянко.

БЕРЕЖАНИ. (**З сцени й естради**). І бережанські театромани не вдоволяються вже постановкою тільки побутових чи сальонових пєс. Гурток прихильників легкої сцени рішив дати нам щось нового, щоб розбурхати зацікавлення сценічним мистецтвом та попробувати своїх сил на дошках літер.-мистецької сценки. Інавгураційний виступ цього гуртка, в якому є одиниці, що в цьому напрямі мають уже практику й досвід, стягнув до салі „Надії" 27. лютого багато цікавих, що прийшли побачити анонсовану вже віддавна (хоч під дуже нереклямовим наголовком) ревію „Казала Феся, що обідеться". „Засідання Філії Союзу Українок у Бережанах", що ним почалась ревія, було дуже вдачною пародією (в ролях жінок — мущини) дійсности та тонкою й дотепною сатирою на тутешні відносини. З інших точок першої частини програми подобалися публиці: балет „Морацький танок", „Перша ранлка", „Танок апашів" і „Циганський танок". Менш подобалися „Кріза" й „У театрі". Конферансієрка першої частини слаба. У другій частині ревія вів кращу текстом і з більшим життям конферансієрку п. Лаврівський. Ще тільки більше уміння у маркуванні окремих слів — а тоді й цілість виходила би більше яскраво. Назагал — цілість вдоволяюча. Режисерам, а в першу чергу пп. Гошовським, належиться признання за почин та працю. При дальшій інтенсивній праці та пересіянні крізь густе сито ансамблю можна починати дальші виступи. А успіх запевнений. — **П. С-й.**

—o—

СПОРТ.

Лещатарські змагання у Ворохті

Філія Карпатського Лещатарського Клюбу у Ворохті влаштувала дня 13. 3. змагання в бігу на 15 км. До змагань станудо 16 змагунів. Траса вела: старт Ворохта (коло Базару) через Німаківку, Середний, Поралжим Серединку, мета Ворохта коло І. Делерчука.

Перший прибув Еміль Лупаць в часі 1 год. 1.54. Дальші осяги такі: Олекса Никорак 1 год. 3.50, Микола Бойчук 1 год. 5.45, Федір Хомин 1 год. 6,40 та Олекса Ткачук 1 год. 7,22.

Суддями були: дир. Н. Іванчишин, Н. Гаврилюк (гол. читальні), Ю. Жупник і В. Полутранка. Глядачів біля 150. Цьогож дня відбулися змагання в скоках (7 змагунів) одначе судейська комісія їх уневажнила.

В год. 8. веч. відбулася святочна роздача нагород в салі Народнього Дому.

Дня 20. III. влаштовано товариську прогульку через Вороненку, Яблоницю, Татарів до Ворохти.

—o—

Нові книжки й журнали.

ЖУРНАЛИ.

„**NASZA PRZYSZŁOŚĆ**", wolna trybuna zachowawczej myśli państwowej. Tom XIX. Marzec 1932 r. Wydawca i redaktor: d-r Jan Bobrzyński. Warszawa.

BETON w budownictwie, wyroby betonowe, kamień sztuczny. Warszawa, marzec—kwiecień. Nr. 2. R. III. 1932

—o—

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 21 III. 1932 за масло експортове та десерове пріма 3·60 зол., за літру молока 23—24 сот. літру сметани 1·20 зол., кантвепь 4·60—4·80

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Львівський Український Театр „Цвіркун" (саля Рем. Палати, Стрілецька площа ч. 7).

Неділя, 27. III., год. 4. попол. „**Невольник**" — історичні картини в 5 діях Кропивницького.

Неділя, 27. III., год. 8. веч. „**Бо хто не ризикує**". Ревія в 13 точках.

Великий Театр.

Вівторок, 22. III. год. 6. веч. „Дзяди".

Театр Ріжнородностей.

Вівторок, 22. III. Вистава не відбудеться (генеральна проба).

Кіна.

АПОЛЬО: „Багряна гондоля" (Шільдкраут, Дор. Бушіє).

КАСІНО: „Трейдер Горн" (В. С. Ван Дайк).

КОПЕРНИК: „Цар парів".

ЛЕВ: „Легіон хоробрих", „Новочасне подружжя".

МАРУСЕНЬКА: „Цар парів".

МІРАЖ: „Лоли", „Камелієва жінка" (Ол. Дімз).

ОАЗА: „Золота молодь", „Кабалерова вісия" (Кен Мейнард).

ПАН: „Веселий тиждень Метро-Гольдвин Маєр".

ПАЛЯС: „Циганські романси" (Брігіда Гельм).

ПАСАЖ: Нечинний.

ПРОМІНЬ: „Граф Каліостро".

СОНЦЕ: „Гарні ніжки побіджують".

СТИЛЕВЕ: „Весна в Пратері", Виступ Меця Мірського.

УТІХА: „Лицарі кохання", „На горячім учинку".

ХИМЕРА: „Співець Парижа" (Моріс Шевальє).

Програма радіо.

Четвер, 24. березня 1932.

Ляйпціг (259,3) 17.30 Скандинавська музика. **Міляно** (331,4) 19.05 Легка музика. **Льондон** (356,3) 19.35 Спів. **Гельсінгфорс** (368,1) 19.30 Концерт. **Гамбург** (372,2) 20.00 Оперетка. **Букарешт** (394,2) 20.00 „Пустиня". **Сотенс** (403,8) 18.00 Пісоньки. **Берлін** (419) 21.10 Концерт. **Рим** (441,2) 21.00 Концерт. **Лянгенберг** (472,4) 17.00 Концерт. **Прага** (488,6) 19.20 Концерт. **Брюселя** (296,1) 22.00 Музика звуковиків. **Відень** (517,2) 16.30 Пісні. **Рига** (525,4) 15.00 Військова музика. **Мнхен** (532,9) 19.40 „Тайни крови". **Ленінград** (1000) 20.30 Концерт. **Осльо** (1083) 17.00 Пісні. **Москва** (1481) 14.00 Література.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Середа, 23. березня 1932.

Львів (380,7) 11.45 Перегляд преси. 11.58 Час із Варшави. 12.10 Грам. кружок. 13.10 Про погоду дня. 13.15 Господарська оповістка. 13.35, 14.45 Грам. кружок. 15.25, 15.50 Виклади для матуристів. 15.45 Грошева біржа. 16.10 Грам. кружок. 16.15 Спорт. 16.20 Листування. 16.40 Грам. кружок. 16.55 Навчання англійської мови. 18.55 Господарська гутірка. 22.35 Поліційна оповістка. 22.45 В англійській мові 17.35 Хор. 18.10 Концерт. 18.35 Всячина „Польський вугляний промисл".

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

На Рідну Школу жертвували Вп. Денис і Анна Будківна-Оришкевичі, подружені в катедрі св. Юра 13. березня 1932 р. — квоту 30 зол. замість звідомлень і подяк за письменні та особисті побажання. — Вп. Жертводавцям складає щиру подяку Головна Управа.

За редакцію відповідає Олександер Костик. — Видає Видавнича Спілка „Діло" — З друкарні Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.